

Geir Winje

Engler og ånder

2000-talls-miljøene åpner for at hvem som helst kan få kontakt med for eksempel engler.

En av årets sommeragurker gjelder prinsesse Märtha Louises kontakt med engler. Samtidig har Tønsbergs Blad presentert planene om en permanent spiritistkirke i byen. Jeg har også lagt merke til at mange "eksperter" som uttaler seg om disse sakene arbeider ved Menighetsfakultetet og lignende institusjoner. De er gjerne skeptiske, og det kan virke som om tradisjonell kristendom og den mer utradisjonelle alternativbevegelsen fører en kamp seg imellom - ikke bare om antall tilhengere og sympatisører, men om retten til å forklare hva som egentlig foregår når engler og ånder påkalles. Det er mange som vil ha definisjonsmakt på det religiøse feltet.

Egentlig er det - grovt sett - tre aktører som ønsker å definere disse sakene: Den førmoderne kristendommen, den moderne naturvitenskapen og den post- eller senmoderne alternativbevegelsen. Disse tre har mye felles, siden de alle dominerer i den vestlige verden og appellerer til den vanlige nordmann. Men de skiller seg også fra hverandre:

Mens kristendommen (og andre tradisjonelle religioner, for eksempel islam) baserer seg på åpenbaringer som Gud skal ha gitt til utvalgte mennesker, tror mange innenfor alternativbevegelsen at hver enkelt både kan gjøre og fortolke sine egne religiøse eller spirituelle erfaringer. Mens kristendommen altså har sine "eksperter", for eksempel prestene, bygger alternativbevegelsen på en gnostisk tankegang. Det greske begrepet *gnosis* kan oversettes med (guddommelig) kunnskap, og gnostiske religionsformer forutsetter at alle mennesker kan finne slik kunnskap i sitt eget indre. Det har derfor alltid

vært et konfliktfylt forhold mellom tradisjonell kristendom og religiøse miljøer som tillater den enkelte å gjøre og fortolke sine egne - usensurerte - erfaringer.

Også moderne naturvitenskap opererer med et ekspertvelde. Legen og den boklærde overtok på mange måter autoriteten etter presten en gang under opplysningstiden. På ett eller annet tidspunkt begynte flertallet å konsultere leksikonet fremfor Bibelen når de ville finne ut av ting. Leksikonet ble skrevet av eksperter og basert på empiri og analyse i stedet for tro og spekulasjon. Opplysning og skole for alle kan siden 1700-tallet forstås som et demokratisk prosjekt. Men den kunnskap eller *gnosis* det dreier seg om i denne sammenhengen er ikke guddommelig.

Alternativbevegelsen har altså fellestrekk med både kristendommen (som forutsetter en åndelig virkelighet) og naturvitenskapen (som forutsetter at virkeligheten kan erkjennes av alle). Samtidig skiller den seg fra begge, i det den åpner for at nær sagt hvem som helst kan få kontakt med åndelige vesener - noe både tradisjonell kristendom og moderne naturvitenskap stiller seg skeptiske til. Kristendommen fordi den opererer med fastsatte dogmer som definerer den åndelige virkeligheten. Vitenskapen fordi den ikke kan sanse eller måle de påståtte åndelige fenomenene.

Kontakt med engler, ånder og en ikke-sansbar virkelighet er ikke noe nytt. Den hører hjemme i alle førmoderne virkelighetssyn, både gnostiske og andre. Men moderne spiritisme som fenomen dukket opp i 1848. Da hørte søstrene Fox bankelyder i sitt hjem i New York, lyder som ble tolket som budskap fra de døde. I 1844 ble for øvrig morsealfabetet innført, også det med bankelyder som meningsbærende språk. Det som gjør denne formen for spiritisme moderne, er at de mange som tok den alvorlig vurderte bankelydene som vitenskapelig holdbare uttrykk for de dodes eksistens. Spiritismen kan forstås som et av de første store forsøkene på å kombinere religion og vitenskap i nyere tid.

Spiritismen opplevde flere topper i tiden etter 1848, ikke minst i kjølvannet av kriger med mange dødsofre. Spiritistiske seanser antok etter hvert selsomme former. De omfattet ikke bare bankelyder, men musikk fra det hinsidige, svevende møbler og medier, ektoplasma (en slimaktig masse som tørt ut av mediets munn og materialiserte seg som en avdøds midlertidige kropp) og brev som ble hentet ut av løse luften. Forsøkene på å undersøke spiritismen vitenskapelig endte opp i fagdisiplinen parapsykologi. Spiritismen mistet sin troverdighet i Nord-Amerika og Europa, men overlevde i Sør-Amerika - ikke minst på grunn av Alan Kardec (1804 - 69), hvis bøker i dag er tilgjengelige på Internett. I kardecismen er kontakten med de døde satt i system,

men trosretningen har også fellestrekk med moderne UFO-religion, katolisisme og afrikanske religioner. Samtidig har den en klar sosial profil.

Siden 1980-årene har mye av det som før kaltes spiritisme dukket opp igjen som kanalisering. Men mens spiritismen særlig gjaldt kontakten med avdøde, gjelder kanaliseringen også dyr, engler og andre vesener. Mens spiritismen kan forstås som et uttrykk for det moderne, kan kanaliseringen snarere karakteriseres som postmoderne. 1800-talls-spiritismen hadde sine eksperter - mediene og de synske, mens 2000-talls-miljøene som nevnt åpner for at hvem som helst kan få kontakt med for eksempel engler. 1800-tallsspiritismen ble forsøksvis knyttet til religioner, mens 2000-talls-kanaliseringen gjerne unngår å knytte seg til et sett med dogmer. Derfor har kirkens folk problemer med å akseptere at prinsesser og andre kommuniserer med engler - selv om englene hører hjemme i både kristendommen og alternativbevegelsen.